

Det svenska exemplet

– kort om förutsättningarna för uppdragsarkeologin i Sverige

af Björn Nilsson, arkeolog på Riksantikvarieämbetet UV Syd i Lund

Den här artikeln handlar om förutsättningarna för uppdragsarkeologin i Sverige. Den beskriver länsstyrelsernas stora roll i beslutandeprocessen, hur ärendena handläggs och kostnaderna fastställs. Dessutom berörs hur exploitören upplever kostnadsansvaret och hur svenska fackarkeologer ser på systemet.

I Sverige skyddas kulturarvet och kulturmiljön av ett flertal olika lagar och föreskrifter. Den centrala lagen för kulturmiljövården är *Kulturminneslagen*. Det praktiska ansvaret för tillämpningen av denna lag har länsstyrelserna i respektive län. Enligt kulturminneslagen kan länsstyrelserna ge tillstånd till ingrepp i fornlämning för markexploatering om samhällsintresset för ingreppet väger tyngre än intresset av att bevara fornlämningen. Länsstyrelsen kan då ställa villkor på att fornlämningen undersöks och dokumenteras på exploitörens bekostnad. Idag gäller, med vissa undantag, att exploitören ska stå för samtliga kostnader som är förenliga med arkeologiska undersökningar.

Länsstyrelsen ansvarar för att de undersökningar som utförs håller god vetenskaplig kvalitet och bidrar med ny kunskap. Frågeställningarna ska ha förankring i aktuella kunskapsbehov och resultaten ska kunna komma vetenskaplig forskning och utveckling till gagn. Uppdragsarkeologin är därmed ett led i en framåtsyftande forskningsprocess.

Det vanliga tillvägagångssättet inför en undersökning är att länsstyrelserna skickar ut ett förfrågningsunderlag till en eller flera undersökare. Som bekräftelse på att undersökaren är beredd att åta sig uppdraget svarar denne med en undersökningsplan. I undersökningsplanen ska metoden för genomförande och forskningsfrågor vara direkt relaterade till ambitionsnivå, syfte, målgrupper och inriktning som anges i förfrågningsunderlaget. När det gäller rapportering och publicering fastställs en strategi för hur man avser att utforma denna för att möta intresset hos de angivna målgrupperna. Undersökningsplanen omfattar även en kostnadsberäkning för undersökningens samtliga moment. Denna kan dessutom rymma kostnader för frivilliga åtaganden utöver dem som länsstyrelsen fastställt, t.ex. annan publicering eller utställningar. Länsstyrelsen gör en bedömning om undersökningsplanen kan resultera i en undersökning av god kvalitet samt tar ställning

till om undersökningen kan förväntas uppnå god kvalitet till en rimlig kostnad. Länsstyrelsen avgör också om undersökaren verkar förmå att genomföra undersökningen enligt undersökningsplanen för den kostnad som angivits.

Vad tycker då exploitörerna om att bära hela kostnadsansvaret för arkeologin? Jag skulle nog vilja påstå att i de allra flesta fall möter man en mycket positiv inställning och ett stort intresse för arkeologin. Många ser arkeologin som en möjlighet att skapa goodwill som kan underlätta genomförandet av ett projekt.

Vad anser då vi fackarkeologer som jobbar inom uppdragsarkeologin om systemet? Det varierar nog lite grand beroende på vilken länsstyrelse man jobbar mot. När det gäller publiceringsbiten tror jag dock att det på de flesta håll finns möjlighet till fruktbara strategier. Det handlar många gånger om att själv våga ta initiativen. Men klart är att systemet i stort till delar är befläckt med ett visst mått av godtycklighet och inkonsekvens. Det råder t.ex. stora skillnader mellan landets länsstyrelser i fråga om bedömning av vetenskaplig kvalitet kontra kostnader. Detta utgör idag en av de mest brännande frågorna för svensk uppdragsarkeologi att ta i tu med.

Mer att läsa

Kulturminneslagen:

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1988:950>

Riksantikvarieämbetets föreskrifter:

http://www.kulturradet.se/upload/kr/forfattningssamling/KRFS07_2.pdf

Handbok för uppdragsarkeologi:

http://www.raa.se/cms/extern/kulturarv/arkeologi_och_fo_rmlamningar/handbok_for_oppdragsarkeologi.html